

Miquel López Crespi

En el llibre *Classificació 3R: el cinema a Mallorca*, de Margalida Pujals i Manel Santana (Ciutat de Mallorca, Documenta Balear, 1999), podem trobar un apartat dedicat a la història del Cineclub Universitari. En aquest interessant apartat (pàgs. 113-116) en què els autors ens recorden la feina feta per Antoni Figuera, Vicenç Santandreu, Emili García i Joan Escarrer en el sosteniment d'aquesta important eina cultural. Posteriorment també hi participaria activament l'amic Francesc Llinàs, un dels millors crítics cinematogràfics mallorquins dels anys seixanta i setanta que, ho hem escrit en diverses ocasions, ens ajudà a penetrar en el meravellós món del cinema mundial.

Com expliquen els autors del llibre (pàg. 114): "A partir d'aleshores l'activitat fou intensa, de manera que entre el març de 1964 i el gener de 1967 es varen dur a terme 54 sessions de ci-

nefòrum i 23 estrenes de films a Palma".

Precisament el poemari *Temps moderns: homenatge al cinema* que acaba d'editar el Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) en la seva col·lecció "Gabriel Fe-

rrater" i que guanyà el Premi de Poesia "Miquel Martí i Pol 2002" està dedicat a Antoni Figuera, Vicenç Matas, Francesc Llinàs i Jaume Vidal Amengual, els amics que ens ajudaren a conèixer i a estimar el cinema fins a fer-lo part indestriable de les nostres vides.

El llibre de Margalida Pujals i Manel Santana, amb la seva aportació de dades imprescindibles per a fer funcionar la química de la memòria, m'ha fet recordar una a una les pel·lícules que, en la Sala Rialto, lloc de projeccions del Cineclub Universitari, poguérem veure en els anys 1966-67, en plena dictadura franquista. Potser només els que han tengut la desgràcia de viure els anys grisos i tenebrosos de l'apogeu feixista, curulls de misèria político-cultural (aquell inabastable reialme de les "espanyolades" protagonitzades per Jose-lito, Marisol, Antonio Molina, Marifé de Triana, Lola Flores, Carmen Sevilla, Pepe Blanco i tots els que els feien companyia), poden copsar l'alè d'aire fresc que significa entrar en contacte amb Buñuel, Visconti, Fellini, Kurosawa, Welles, Bresson o Bergman.

Són els anys en els quals descobrim, amb dificultat Rainer Werner Fassbinder, Buster Keaton, Carl Theodor Dreyer, Wilhelm Murnau, Otto Preminger, Joseph Losey, Douglas Sirk, Andrei Tarkovski, Peter Brook, Dziga Vertov i algunes de les més superbes interpretacions de Marlon Brando, Vittorio Gassman, Anna Magnani, Francisco Rabal, Max von Sydow, Nikolai Txerkàssov, Humphrey Bogart, Vanessa Redgrave, Spencer Tracy, José Isbert, Marlene Dietrich, Ingrid Bergman, Fernando Rey, Peter O'Toole...

Més d'una vegada pens que va ser aquella càrrega d'humanisme i rebel·lió que planava en l'art de Visconti, Eisenstein, Buñuel o Welles el que ens va fer sobreviure als anys foscos de la repressió feixista, alhora que ens ajudava a carregar les piles en la lluita contra la banalitat regnant (en parlarien posteriorment els situacionistes francesos!). Tot plegat enfortia el nostre esperit amb algunes de les millors obres d'art que ha produït la humanitat. Els creadors que havien fet l'opció d'emprar l'art per a dir la veritat, per a subvertir, dins les possibilitats que els concedia el sistema, l'or-

Psicosis

Fresas Salvajes

dre regant, ens demostraven per enèsima vegada que l'art que conjuga una forma i un contingut revolucionari sí que aporta el seu gra d'arena en el canvi de les consciències i les persones.

Orson Welles parlava l'any 1965 de "lluïta per la dignitat". Havia fet aquestes declaracions als periodistes Juan Cobos, Miguel Rubio i José Antonio Pruneda. Les opinions de Welles sortiren publicades en el número 165 (abril de 1965) de *Cahiers du Cinéma*. Li demanaven:

- "Una de las constantes de su obra es la lucha por la libertad y la defensa del individuo".

Welles responia: "Una lucha por la dignitat".

Una mica més avall, en comentar la crisi de l'esquerra estatounidenca, es referia al mal que havien fet les delacions en temps del maccarthysme a aqueixa mateixa esquerra.

Orson Welles, que es va haver d'exiliar dels EUA pressionat per l'ambient anticomunista del moment, era dur amb molts dels seus excompanyes de professió quan declarava: "El problema del arte americano -o mejor, uno de los problemas- es que las izquierdas traicionan a las izquierdas; es una autotraición. En un sentido, por estupidez, por ortodoxia y por los eslóganes; en otro, por simple traición. En nuestra generación somos muy pocos los que no hemos traicionado nuestra postura, los que no hemos dado los nombres de otras personas...".

Els actors i directors del tipus d'Orson Welles són creadors, sovint perseguïts per tota mena de dictadures i poders fàctics (econòmics, polític, religiosos...), que han fet seves les paraules d'Arnold Hauser en *Historia social de la literatura y el arte* (III) que, en el capítol "Bajo el signo del cine" (pàgs. 272-312), escriu: "El problema no es limitar el arte al horizonte actual de las grandes masas, sino extender el horizonte de las masas tanto como sea posible. El camino para llegar a una verdadera apreciación del arte pasa a través de la educación. No la simplificación violenta del arte, sino la educación de la capacidad de juicio estético es el medio por el cual podrá impedirse la constante monopolización del arte por una pequeña minoría".

Vet aquí l'"estètica" del creador de *Ciudadà Kane*: aprofundir, amb la seva obra, en la lluita per la dignitat de l'home amenaçada per tota mena de poders fàctics; fer avançar l'art cap a límits nous, cada vegada més lliures, més amplis, educant la humanitat en una nova sensibilitat.

I aquesta lluita interna del creador sovint dóna els seus fruits. L'obra construïda aconseguit amb aquestes dosis elevades de sinceritat fa que el film o l'obra de teatre sigui tan eficaç com un estilet i obri bretxa en l'adormida sensibilitat de l'habitant de les nostres ciutats en derrota.

Quantes vegades un film vist amb dificultats, en una sala que no reunia les condicions adients, aquell col·loqui vigilat per la Social, no foren l'espina que encengué el foc de la resistència? Una bona part dels lluitadors antifeixistes dels anys seixanta i setanta es trobaven precisament en aquesta mena d'actes. Les conferències que tractaven de cinema, poesia, novel·la o teatre, els cineclubs, els recitals de la Nova Cançó, les trobades i els debats damunt cultura i literatura organitzades per l'OCB, les excursions dels Clubs d'Espai lligats al clergat progressista sorgit arran del Concili Vaticà II, tot plegat, vulguis no vulguis, semblava la llavor del que anys més tard seria el moviment democràtic i antifeixista de les Illes. Potser un moviment sense l'embranchada d'altres indrets dels Països Catalans o del l'estat espanyol, però

Ciudadano Kane

important pels resultats i per la gent que s'implicà en la regeneració de la societat de les Illes. Molts dels quadres dels actuals partits, sindicats i organitzacions socials són formats, en bona mesura, en aquelles concretes circumstàncies històrico-culturals.

En els anys 1966-67, el Cineclub Universitari projectà les pel·lícules *Las tinieblas del día* (Fabri), *Jazz en un día de verano* (Stern), *Tierra sin pan* (Buñuel), *La piel y los huesos* (Panigel), *Ciudadano Kane* (Welles), *Psicosis* (Hitchcock), *El eclipse* (Antonioni), *El proceso* (Welles), *Los cuentos de la luna pálida* (Mizoguchi), *La emperatriz Yang-Kwei-Fei* (Mizoguchi), *El proceso de Juana de Arco* (Bresson), *Diamantes en la noche* (Nemec), *Y el quinto es el miedo* (Brynnych), *Fresas salvajes* (Bergman), *El año pasado en Marienbad* (Resnais), *La regla del juego* (Renoir), *Cleo de 5 a 7* (Varda), *El infierno del odio* (Kurosawa), *Rocco y sus hermanos* (Visconti), *Desayuno con diamantes* (Edwards), *La piel suave* (Truffaut), *El manuscrito encontrado en Zaragoza* (Has) i *Giulietta de los espíritus* (Fellini).

Si tenim en compte que l'any 1965 havíem pogut veure *Al final de la escapada* de Godard (entre moltes altres pel·lícules) i en el curs 1965-66 ens havíem pogut acostar a la filmografia de Losey (*La clave del enigma*), a la de Rosi (*Salvatore Giuliano*) i a la d'Eisenstein (*Tormenta sobre Méjico*), ens podem adonar del que significà a Ciutat, a mitjans dels seixanta, poder tenir a l'abast tota aquesta avançada del cinema mundial. ■